

Reageren op lastige situaties

Noorderlicht
ROTTERDAM
dienst

Zondag 18 februari 2024
Voorganger: ds. Niels de Jong

Preek

Dienst zondag 18 februari 2024, voorganger: ds. Niels de Jong

Reageren op lastige situaties

Bijbelgedeelte: Matteüs 10: 16 - 23

We kunnen allemaal verzeild raken in lastige situaties waarin mensen lang niet altijd het beste met ons voor hebben. Zeker als je in het spoor van Jezus wilt gaan, kun je met zulke moeilijke situaties te maken krijgen. Hoe reageer je dan? En hoe voorkom je dat je naïef of juist cynisch wordt? Hoe reageer je dan zowel wijs als goed? We zoeken naar antwoorden op deze vragen in een fascinerende uitspraak van Jezus.

We krijgen er allemaal mee te maken – met van die situaties waar je voor je gevoel niet op voorbereid was, waar ook niet gelijk duidelijk is wat goed is of juist niet. Situaties die eropeens zijn, waar je mee voor het blok wordt gezet en je moet wel reageren. Of juist van die situaties waar je langzaam maar zeker in verzeild raakt en als je niets doet, er alleen maar dieper en vaster in komt te zitten. Wat doe je dan? Hoe reageer je dan? Wat is dan wijsheid? We luisteren naar wat Jezus daarover zegt in Mattheus 10. Straks meer over de context, maar nu alvast dit ter inleiding. Jezus stuurt Jezus 12 leerlingen er op uit om het goede nieuws verder te brengen. Het wordt wel duidelijk dat niet iedereen op hen zal zitten te wachten en Jezus wil hen voorbereiden op lastige situaties, zelfs extreem lastige situaties. Deze instructies zijn heel situatiegebonden, erg specifiek voor die twaalf. Maar ze staan in de bijbel, omdat ze toe te passen zijn op iedereen die zich als volgeling van Jezus beschouwt (en als je dat volgen van Jezus aan het overwegen bent, kun je eraan aflezen of je deze aanwijzingen van Jezus eigen wilt maken).

We kennen allemaal van die lastige situaties – waarvan je je afvraagt: hoe moet ik hier op reageren? Wat we vast niet willen zijn, is naïef zijn. We willen niet van die mensen zijn die heel gemakkelijk gemanipuleerd kunnen worden, die voor andermans karretjes gespannen kunnen worden, waar heel gemakkelijk misbruik van te maken is. Dat willen we niet – en dat lijkt me terecht. Nu hebben christenen de naam, denk ik, wel wat naïef te kunnen zijn. De uitspraken van Jezus waar we bij stilstaan, maken in ieder geval duidelijk dat Jezus zeker niet naïef te noemen is, en zijn volgelingen daar ook voor wil bewaren.

Even nog wat meer context van deze uitspraken van Jezus. Ze staan in het kader van wat Jezus zijn 12 trainees zegt die er hier op uit worden gestuurd. Er breekt een volgende fase aan in het optreden van Jezus. Zijn leerlingen mogen nu de dingen gaan doen die ze Jezus hebben zien doen. Nog binnen de grenzen van het toenmalige Israël – daar moeten ze rondtrekken en aankondigen dat Gods nieuwe wereld op de mensen afkomt. Als een trein die langs komt en dat het zaak is op deze trein te springen als je een goede toekomst wilt. Het kwam er dus nogal op aan wat ze te vertellen hadden. En de genezingen en bevrijdingen die hun woorden kracht bij zetten. Die lieten zien dat het alleen maar goed was wat met dat Koninkrijk van God te maken had. Dat het alles te maken had met herstel en vrijheid. En als Jezus hen zo de wereld in stuurt, dan vertelt hij niet alleen wat ze moeten doen, maar ook wat hen te wachten zal staan, namelijk allerlei problemen, lastige situaties en veel weerstand. En Jezus vertelt hun dan ook welke houding vereist is.

En we staan stil bij die houding – die ook ons kan helpen als we te maken krijgen met problemen, lastige situaties of weerstand. Ook al zijn we geen rondtrekkende evangelisten, dan kun je dit toepassen op jezelf. En ook al kom je niet in zulke extreme situaties terecht als deze twaalf trainees, dan nog is deze raad van Jezus wijs om op te volgen. En ook al werken de dingen in onze samenleving anders, dan nog zijn deze raadgevingen van Jezus maar al te relevant. We komen namelijk allemaal lastige situaties tegen. En zeker als je ook probeert bij te dragen aan die grote taak die Jezus in handen van zijn volgelingen heeft gelegd – om het goede nieuws te delen en herstel te brengen – dan raak je zeker soms zomaar verzeild in lastige situaties. En wat is dan de juiste houding? Hoe reageer je dan? Laten we luisteren naar wat Jezus' zegt in met name vers 16. En met wat Jezus hier zegt, belanden we in het dierenrijk en horen we van schapen, wolven, slangen en duiven. Laten we dit 16e vers nader bekijken.

Bedenk wel, ik zend jullie als schapen onder de wolven.

Jezus zendt zijn volgelingen erop uit als schapen onder de wolven. Schapen daar vergelijkt Jezus zijn volgelingen mee. Schapen zijn groepsdieren. Als Jezus zijn volgelingen erop uitzendt, zendt Hij ze niet als eenling, maar gezamenlijk. Dus al zullen ze weerstand ontmoeten, ze zullen er nooit alleen in staan. En ze zullen als volgelingen van Jezus ongelooflijk goede dingen kunnen doen. Fantastische dingen, betekenisvolle dingen, verrassende dingen. Maar – en dat punt maakt Jezus hier – het zal niet gemakkelijk zijn. Want er zijn wel wolven.

Daar zit niet het mensbeeld achter zoals die verwoord wordt door een Latijnse spreuk – die zegt dat de mens als een wolf is voor zijn medemens. Dat is niet hoe Jezus het ziet. Dat blijkt wel uit het geheel van deze instructies, waar Jezus ook spreekt van onverwachte ontmoetingen, ongedachte gastvrijheid, verrassende goedheid van mensen die ze zullen ontmoeten, over hoe ze kunnen leven van wat mensen hen zomaar geven. Jezus heeft geen cynische, negatieve kijk op mensen – nee, lang niet iedereen is een wolf. En echt niet om elke hoek ligt een wolf op je te wachten. Maar – en daar wil Jezus zijn volgelingen bewust van laten zijn – ze zijn er wel, wolven. Goed om bedacht op te zijn, zegt Jezus. Zeker als je gezonden weet in deze wereld – en ergens is iedereen die in Jezus Christus gelooft, onderdeel van een wereldwijde missie om zijn zaak te bevorderen, oftewel meer van God en het goede te krijgen in deze wereld, om te delen van de genade en liefde die jezelf ervaren hebt. Als je er op uit bent gestuurd – weet dan dat er wolven zijn, dat er ook gevaar is. Misschien zijn het concrete mensen die als een wolf voor je zijn. Misschien zijn het structuren of organisaties die wolf-achtige kenmerken kunnen krijgen. Misschien kan zelfs een bepaalde cultuur of samenleving als een wolf worden voor mensen. Voor allerlei christenen in deze wereld is dit maar al te herkenbaar. 1 op de 7 christenen in deze wereld heeft te maken met zeer gewelddadige, heftige vervolging. Soms komt die onderdrukking van de kant van de overheid, zoals bijvoorbeeld in Noord-Korea. Soms komt de vervolging van de eigen familie of stam, zoals in Afghanistan. Soms komt de vervolging van de dominante religie, zoals in India of Iran. Voor deze christenen zijn de voorbeelden uit Matteüs 10 heel concreet. Waar wij bij gevangenschap dat misschien vertalen in klem zitten in een omgeving die niets met het geloof lijkt te hebben. Of waar wij 'voor het gerecht gesleept worden' vertalen in je opeens en onvoorbereid je tijdens een lunchpauze of borrel te moeten verantwoorden te midden van een hele groep. Of waar wij de gewelddadigheid vertalen in verbale agressie of in buitengesloten worden of weerstand ervaren. Daar hoeven deze christenen die vertaling niet te maken – ze kunnen deze dingen letterlijk op zichzelf toepassen. Zij hebben ook heel scherp wie de wolven zijn.

Je kunt je trouwens afvragen – waarom roepen Jezus zelf (meer van te lezen in Matteüs), zijn volgelingen in de tijd na hem (te lezen in het bijbelboek Handelingen) en zijn volgelingen de hele geschiedenis door tot op de dag van vandaag zo veel weerstand hebben opgeroepen. Als zij alleen maar goed nieuws willen delen en herstel brengen? Dit heeft iets van een raadsel. Het is iets kwaads, iets duivels misschien wel dat erachter zit. Er zit waarschijnlijk ook achter dat niet iedereen op Jezus, zijn goede nieuws, zijn goedheid, zijn boodschap zit te wachten. En er zijn altijd mensen die alles bij het oude willen houden die helemaal niet gebaat zijn bij verandering van de status quo. Er zijn altijd mensen die helemaal niet op een trein willen springen om Gods goede toekomst tegemoet te gaan, omdat ze gewoon willen blijven waar ze zitten. En dus veranderen mensen, groepen, structuren soms in wolven richting de schapen.

Het beeld dat Jezus gebruikt is ergens een heftig beeld. Wolven zijn voor schapen beangstigend. Als ze overgeleverd zijn aan wolven, dan betekent dat gevaar en bedreiging. Dit beeld wijst ook hoe je als volgeling kunt overleven. Want wanneer overleven schapen als er wolven zijn? Als ze dichtbij de herder en elkaar blijven. Als een schaap bedenkt om in zijn eentje rond te lopen, dan is 't ie ten dode opgeschreven. Maar bij de herder, dan is 't ie veilig. Onder de leiding van de goede herder, komen de schapen er wel. Dan hoef je zelfs niet bang te zijn. 'Vrees niet, kleine kudde', kan Jezus ergens zeggen. En later in dit hoofdstuk 10 van Matteüs zegt Jezus ook niet bang te hoeven zijn omdat uiteindelijk nooit uit Gods hand zal vallen – zelfs niet als de wolven hun lichaam zouden doden. Omdat God hen zelfs door de dood heen zal blijven vasthouden.

Als schapen onder de wolven – Jezus stelt de zaken niet mooier voor dan ze zijn. En zo bewaart Jezus zijn volgelingen voor naïviteit.

Wees scherp als een slang.

De vergelijking met een slang is meestal niet complimenteus bedoeld. Een slang staat er bij ons niet goed op, zou je kunnen zeggen. Dat zal waarschijnlijk ook te maken hebben met het oerverhaal uit de bijbel waar een slang de mens verleidt. Maar volgens Jezus is er een eigenschap van een slang die we ons maar beter heel goed eigen kunnen maken, als we in deze wereld rondlopen. De scherpzinnigheid van een slang. Oftewel, de oplettendheid, de alertheid, de slimheid van een slang.

Daarmee verschuift het beeld van een schaap naar een slang. Bij de vergelijking met een schaap, gaat het Jezus om het volgen. Dat is kenmerkend voor een schaap, dat is wat een schaap doet – volgen. Maar als je de vergelijking met een schaap te ver doortrekt, zou je kunnen denken dat de volgelingen van Jezus onnadenkend en willoos als schapen moeten zijn. Dat is niet de bedoeling. En daarom die verschuiving naar de slang en zijn scherpzinnigheid en zijn behoedzaamheid.

Als volgeling van Jezus is het dus zaak om scherpzinnig te zijn. Niet je gedachteloos laten meevoeren op wat er op social media langskomt. Niet je te laten afstompen door de veelheid van prikkels. Niet door jezelf zoveel gemak en comfort te geven dat je ervan in slaap valt. Niet je laten betoveren door alles wat lijkt, schijnt, blinkt in deze wereld.

Scherpzinnig zijn. Daar komt het op aan. Nu net zozeer als toen. Want er is veel gaande in de wereld in het groot, maar vast ook in jouw wereld. Er komt zoveel langs. Voor je het weet heb je het niet in de gaten waar je mee verleid wordt, waardoor je belaagd wordt, waar gevaar zit. Voor je het weet heb je het niet in de gaten dat je je alleen maar voedt met mensen die toch al denken wat jij denkt, voor je het weet zit je klem in bepaalde algoritmes, in bepaalde bubbels, in bepaalde vooroordelen. Scherp zijn. Behoedzaam in wat je volgt, leest, luistert, volgt. Als het goed is, helpt de kerk je daar ook bij en mensen van de kerk. Op zondag via de dienst, maar ook in kleine groepen om te horen wat anderen denken, opmerken. Om samen te bidden, om wijsheid, om inzicht en om zo beter je weg te kunnen kiezen, juist ook in lastige situaties.

En behoud de onschuld van een duif

Het beeld van de slang verschuift nu weer naar de duif. De duif wordt genoemd vanwege zijn onschuld. Want als je weer te veel in het beeld van een slang blijft hangen, dan kun je gaan denken dat je sluw als een slang mag zijn. Dat je je scherpzinnigheid mag inzetten om anderen te laten struikelen, om anderen jouw kant op te manipuleren, om met halve waarheden te strooien om mensen aan jouw kant te krijgen. Dat is niet de bedoeling en daarom het beeld van een duif. Een duif is een beeld van vrede, goedheid, onschuld. In het Engels staat vertaald – *harmless as a dove*. Harmless – een duif doet je geen kwaad. Bij een duif kun je ook denken aan een beeld voor de Heilige Geest – en die Geest heeft alles met vrede te maken, trouw, liefde, geloof, geduld. Die kenmerken krijg je ook als het goed is als je in het spoor van Jezus gaat. Dus in wat voor situatie we ook verzeilen, in wat voor lastig parket je ook komt, hoeveel onrecht je ook te maken krijgt, wat mensen ook achter je rug om zeggen, wie er ook tegenover je staat. Je doet geen kwaad. Je zal zeker niet naïef zijn, ook niet onnadenkend of onoplettend, maar wel altijd onschuldig. Zodat je jezelf en anderen recht in de ogen kunt kijken.

Zoals altijd brengt Jezus in praktijk wat hij zelf zegt. Hij was zelf gezonden om het goede nieuws te brengen en herstel te bieden. Hij was alleen maar goed. Hij was goed, maar niet naïef. Hij ontmaskerde de schijnheiligheid van de godsdienstige leiders van zijn dagen, hij was kritisch op het machtsmisbruik van de politieke macht van die dagen, hij was scherp toen er duivelse verleidingen op zijn pad kwamen van macht en gemak. Jezus liet zich niet manipuleren of verleiden of monddood maken. Daar was hij veel te scherp en intelligent voor. Maar de wolven kwamen in zijn leven. Volop en voortdurend. Ze kwamen van de kant van de overheid, de Romeinen. Van georganiseerde religie, de Joodse leiders. Maar ook van zijn eigen familie, die hem voor gek en bezeten verklaarde. Hij werd afgewezen en in de steek gelaten. Hij werd voor het gerecht gesleept, gevangengezet, gemarteld en gedood. Als een schaap werd hij door de wolven verslonden. Als een lam werd hij geslacht. Al die tijd behield hij zijn onschuld. Gedurende zijn hele optreden, ook al probeerden ze hem voortdurend ten val te brengen. Maar ook gedurende die laatste uren en dagen. Als ze hem gevangen nemen in het donker, zegt Jezus. Dit is jullie moment blijkbaar; ik was elke dag bij jullie in de tempel, maar toen pakten jullie me niet op. Jezus was zo onschuldig dat zijn tegenstanders niet alleen gebruik moesten maken van het donker, maar ook van leugens, van valse getuigen, van zwijggeld, van het ophitsen van de massa om hem veroordeeld te krijgen door Pilatus. Deze Pilatus zei het ronduit: ik vind geen schuld in hem. Maar Pilatus zwichtte toch voor de druk, liet hem martelen en liet Jezus kruisigen.

Het ging zoals al in de oude boeken voorspeld was, zoals Jesaja 53. 'Hij werd mishandeld (...), als een schaap dat naar de slacht wordt geleid (...), door een onrechtvaardig vonnis werd hij weggenomen (...), hij werd verbannen uit het land der levenden (...), toch had hij nooit enig onrecht begaan, nooit bedrieglijke taal gesproken (...), Hij offerde zijn leven voor hun schuld, (...) verschaft velen recht (...) droeg de schuld van velen en nam het voor zondaars op'.

Jezus was uiteindelijk niet bang voor degenen die wel zijn lichaam kunnen doden, maar niet zijn ziel. En Jezus kwam door de dood heen. En het bleek dat God al het kwaad dat hem aangedaan was, alle onrecht, alle lijden en zelfs zijn dood – dat God die ten goede deed keren voor iedereen die in hem gelooft. En als je in deze Jezus gelooft, mag je deze wereld doorgaan. Zoals Jezus deed. Hij weet wat het is om in lastige situaties te komen. In wat voor moeilijkheden je ook komt – hij was daar eerder al. En weet van de wolven. Maar hij weet ook hoe je eruit kunt komen. Deze instructies komen dan ook van iemand met ervaring. Ze zijn beproefd. Ze zijn goed en wijs. Ze helpen. Ze voorkomen dat je niet voorbereid was op wolven. Ze helpen je om niet je angstig terug te trekken. Ze waarschuwen je om niet maar altijd naïef te zijn. Ze sporen je aan om je onschuld te behouden – zodat je iedereen recht in de ogen kunt kijken. Ze helpen je om te reageren als Jezus – zelfs in alle lastige situaties van dit leven.

Zal het makkelijk? Lang niet altijd. Waardevol? Zeker. Van betekenis. Absoluut. En sta je er alleen voor?

Nooit.

Amen.

